

"הטיול שלי בהודו":

תרמילאים ישראלים רצים לאינטרנט לספר לחבר'ה

(קורבוס/ויזואל)

ד"ר יעל אנוך ורונית גרוסמן מהמחלקה לסוציולוגיה, למדעי המדינה ולתקשורת באו"פ, חקרו יומני מסע מקוונים של תרמילאים ישראלים, שהרגישו צורך לשתף את הציבור בחוויות הטיול ה"ייחודי" שלהם. השורה התחתונה די מביכה: הישראלים נוסעים להודו הנהדרת, כדי לפגוש ישראלים ונהנים בעיקר מאווירה ישראלית

"מי לא היה בהודו?" שואלת אורית, בת 22, בפתח יומן המסע שלה להודו וליעדים נוספים. והיא משיבה: "כמעט כולם היו". על פי ההערכות, מטיילים בהודו מדי שנה כ-50,000 ישראלים. המחקר הסוציולוגי והאנתרופולוגי התמקד ב"תרמילאים" הצעירים, כקטגוריה תיירותית מובחנת. דפוסי הטיול, המשמעויות שהתרמילאים מייחסים לטיול ולהשלכותיו על זהותם של המטיילים ועל הזהות הישראלית נחקרו ועדיין נחקרים.

רשת האינטרנט מהווה זירה חשובה לחלוקת רשמים עם אחרים ובכך גם לשמר ולהרחיב את חוויית הטיול. במחקר נותחו 15 יומני מסע של ישראלים. שישה מהם התפרסמו בקהילת "בלוגרים" המכונה "ישראלבוג", קהילה שנוצרה ב-2001 וכוללת יומנים במגוון נושאים. חמישה יומנים נלקחו מתוך אתרים של "קהילות המזרח הרחוק", אתרים המוקמים ומתוחזקים על ידי קבוצות בעלות עניין ביצירת קשרים מסחריים עם קהלים שמתעניינים בנושא. יומן אחד התפרסם באתר הבית של בעלת "מכון רוחני", כחלק משיווק המכון שלושה יומנים התפרסמו באתרי הבית של הכותבים.

בחירתם של ישראלים בהודו, כיעד אטרקטיבי לטיול ממושך, זוכה להתעניינות מחקרית ותקשורתית ניכרת. עבור חלק מהמטיילים, התשוקה לטיול ממושך כרוכה ברצון להתנתק מ"המציאות הישראלית" – והודו נתפסת כמקום שבו ניתן לממש זאת. אבל הטיילים, כך מסתבר, לא מסתפקים רק בטיול עצמו. רבים מהם שמחים לספר עליו לאחרים, באמצעות האינטרנט, שם הם מפרסמים את יומני המסע שלהם.

מעניין לבדוק את המרחב התיירותי שיוצרים יומני המסע המקוונים. ביצירת מרחב זה נוטלים חלק כותבי היומנים, הקוראים המגיבים – וכן ארגוני תיירות שונים. ביומנים נדונות קטגוריות, שנתפסו בעבר כקשיחות – ומוגדרות במקרה זה מחדש: "כאן"/"שם", "מסע פנימי"/"טיול" וכן "אמיתי"/"מדומיין". המרחב מוגדר ומעוצב על ידי דימויים, רגשות ותשוקות שמעוררים הטיול, ארץ היעד (הודו), ארץ המוצא (ישראל) והיחסים שביניהן בהיבט התרבותי.

כפי שיתברר בהמשך, המרחב התיירותי שיוצרים היומנים הישראליים מתאפיין בכמה וכמה פרדוקסים.

בית חב"ד בפושקר (מתוך יומנה של פנינה מרקו. צילום: פנינה מרקו)

כולם מחפשים את עצמם בנרות. אם רציתם להתערבב אחד עם השני, תבקשו מנהג המונית שייקח אתכם לאנג'ונה. החוף הישראלי ביותר: מסיבות, בית חב"ד, פלאפל וחמין בשבת. [...] אבל מסתבר, שכמה שחיפשנו ישראלים (בכף, למה לא?) לא הצלחנו כמעט למצוא אותם. לאן כולם נעלמו?! בימים הראשונים חשבנו שפשוט מרוב מסיבות הם עייפים, הלכו לישון בשש בבוקר, יקומו לקראת ערב וחוזר חלילה. אבל גם בערב לא הצלחנו למצוא אותם."

דפוס זה של טיול, הכולל התקבצות והתכנסות של ישראלים, מכונן חוויות דומות למדי ויכול להסביר את המאמץ הרטורי של כותבי היומנים ליצירת מובחנות ולהדגשת הייחודיות והחד פעמיות של טיולם הם – תוך הדגשת ייחוד אישיותם, שמבדילה אותם מן התרמילאי ה"טיפוסי".

אוהבים את הודו, אך לא את ההודים

"מהרגע הראשון שכף רגלי דרכה בדלהי התאהבתי בהודו נאשות" – כך מתארת פנינה את המפגש הראשון עם תת היבשת בפתח יומנה. רבים מכותבי היומנים מתפעלים מ"נופי הודו" ומצהירים על אהבתם לארץ זו, אך בה בשעה מביעים זעזוע עמוק מההתנהגות של ההודים שמזניחים את הסיבה. רשמיה של מתי מסיור בדלהי ממחישים זאת:

"ניו דלהי נבנתה ונהרסה שמונה פעמים. בפעם האחרונה היא נבנתה על ידי האנגלים – עיר מתוכננת עם רחובות ושרדות רחבים. למעט אזורי המגורים של עשירי ניו דלהי, כל השאר לא מתוחזק, מוזנח ומתפורר. הביוב זורם בתעלות פתוחות ברחובות, ריח של שתן – בגלל המשתנות הציבוריות הפתוחות ממש לרחוב, ריח של גללי הפרות המסתובבות ברחובות כמלכות, ריח של ריקבון הזבל המצוי ברחובות ונערם בפניות הרחוב, ריח של מזון המטוגן ומתבשל ממש ברחוב למען העוברים ושבים. מבחינתי, הגעתי להודו מעולם אחר ומה שמצאתי גרם לי לשוק תרבותי!"

ההודים מואשמים בהרס יופייה "הטבעי" של הודו. כותבת מנוחה: "הסתכלתי על הנוף וחשבתי: למה אלוהים נתן דווקא להודים את גן עדן? הרי הם לא יודעים לשמור עליו. אין כאן שום מודעות לאיכות סביבה."

ניתוח תכני היומנים האלה (שכלל גם ניתוח של תגובות הקוראים) חושף כמה פרדוקסים:

- הרטוריקה של כותבי היומנים מדגישה את הטיול כחוויה אינדיבידואלית, אך בו בזמן מובעת העדפה לחוות את הודו ביחד עם ישראלים אחרים.
- הכותבים מביעים אהבה ל"הודו", אך סלידה מן המקומיים, תוך הימנעות ממגע איתם.
- ביומנים מובעת תשוקה להתנסות בחוויות רוחניות, אך ההתמקדות היא בתיאור אינטראקציות כלכליות.
- הכותבים ממליצים לחוות את הודו בצורה בלתי אמצעית כ"דרך הנכונה" לטייל, אך בולטת הימנעותם ממגע קרוב וישיר עם הצלילים, הריחות והטעמים המקומיים.

נדגים את שני הפרדוקסים הראשונים.

"לכל אחד יש את הודו שלו"

כותבי היומנים, ללא יוצא מן הכלל, מסבירים בראשית היומן את החלטתם לטייל במשך כמה חודשים בהודו. ההסברים המפורטים ביותר ניתנים על ידי הכותבים המבוגרים יותר (גילאי 50+), ברובן נשים. יומניהם של כותבים אלה הם מפורטים וארוכים מאוד (חלקם כוללים מאות עמודים). ההרחבה בהסבר, אצל הכותבים המבוגרים, מסמנת את הטיול לא רק כהגשמת "חלום חיים", אלא גם כאירוע ייחודי, החורג ממאפייני התרמילאי ה"טיפוסי". כך אצל פנינה, עיתונאית כבת 50 המגדירה את עצמה כ"חוקרת את הודו באהבה":

"אתם תוהים, איך פתאום, באמצע החיים, קם אדם ומחליט לקחת תרמיל ולנסוע להודו. הרי אני לא בת עשרים פלוס אחרי צבא, שמחפשת ריגושים לפני שמתמסדת. אבל, אולי דווקא בגלל זה. במשך שנים חלמתי על היום בו כל החובות, המחויבויות והאחריות ינשרו מעליי כמו עלי הסתיו מעץ האלון שבגינת ביתי. וזה קרה. הגוזלים פרחו מהקן ואני, נותרתי עם החלום שהגיע הזמן להגשימו."

בחינת מסלולי הטיול בהודו שבהם בוחרים כותבי היומנים, מלמדת כי למרות הדגשת האלמנט הייחודי בטיול שלהם, מרביתם טיילו במסלול השגרתי הכולל יעדים מוכרים בצפון הודו, ברג'סטאן ולחופי גואה. מפגשים עם ישראלים מתוארים כמפגשים שמחים וכן מתוארת העדפה לטייל כחלק מקבוצה של ישראלים. חוויית המפגש עם ישראלים מוצגת לא אחת כמרכזית בטיול.

בפתח יומנה מסבירה "מוצ'לרה", בת 28, את החלטתה לטייל בהודו באופן הבא:

"בעוד 12 יום אני יוצאת לטיול של החיים שלי להודו, תאילנד ונפאל. [...] כל הרעיון מבחינתי היה להתרחק מפה בשביל לקבל קצת פרספקטיבה. כדי שתקבלו קצת מושג על החיים שלי, אספר לכם שמעבר להיותי אזרחית שנאלצת לספוג את כל מה שקורה במדינה הזאת – פיגועים, שביתות, מאבקים בעולם התחתון, אסונות מיותרים ותאונות דרכים, אני גם עורכת חדשות, מה שעושה את זה ליותר קשה לעיכול. אני נוסעת לי להתנקות מכל המהומה כאן."

למרות משאלה זאת להתנתקות מהמוכר, כותבת היומן בוחרת כיעד ראשון לטיולה את חופי גואה, שבהם היא מחפשת ישראלים:

"גואה. מעוז הישראלים. המשתחררים מהצבא, מפוטרי ההייטק, הפריקים, היאפים, הרחננים, הזרוקים, הצפונבונים,

שתיים ממכות הודו: הקבצנים והסוחרים

מקום מרכזי ביומנים מוקדש לתיאור העימותים עם המקומיים ולהמלצות על אופנים שבהם ניתן להתמודד איתם. הרושם המצטבר המתקבל הוא כי באופן אבסורדי ההודים מפריעים לכותבי היומנים ליהנות מהודו. זירה אחת של קונפליקט מספק המפגש עם המוני הקבצנים. כותבי היומנים משקיטים את מצפונם, המתעורר אל מול הידיים המושטות, בהסבר שהבעיה נרחבת מדי ואין ביכולתם לפתור אותה על ידי היענות לתביעות הקבצנים:

"[...] כולנו יודעים כי גם אם היינו נותנים את כל הכסף שהקצבנו לטיול זה לא היה פותר את בעיית העוני בהודו ואפילו לא את בעייתם של העניים שמתחת לגסט־האוס", הסבירה חמדה ביומנה.

היומנים עוסקים בהרחבה גם במקומיים שמתפרנסים מתעשיית התיירות, או סוחרים עם התיירים. בעוד שהקבצנים מעוררים לחץ רגשי, הסוחרים נתפסים כמניפולטיביים ומתוחכמים – שמן הדין להיזהר מהם.

המקום המרכזי שמייחדים רוב כותבי היומנים לתיאור העימותים עם המקומיים, וכן התגובות הרבות המתקבלות מקוראים לתיאורים אלה, מבהיר שמדובר במרכיב חשוב בחוויית הטיול בהודו.

לאחר קריאת תיאורים רבים של ההיתקלויות, הוויכוחים והעימותים עם המקומיים וכן הפירוט הנרחב של קשיו הטיול בהודו, מעוררת פליאה בחירתם של רוב כותבי היומנים להמליץ בחום על טיול בהודו, תוך הצהרת אהבה לארץ זו. "בכל פעם שאני מגיעה לדלהי אני מרגישה כאילו חזרתי הביתה", מצהירה פנינה.

תחושה של בית – בגלל הישראלים

כותבים אחרים וכן קוראים־מגיבים מתארים אף הם תחושה של "בית" לאחר חודש של טיול. תחושה זו מובעת לעיתים בשיבה למקום שבו שהו הכותבים בעבר, אך גם בשל הדפוס המועדף לשהות בהודו בחברתם של ישראלים אחרים. בניגוד לקשיו המפגש עם האוכלוסייה המקומית, המפגשים עם ישראלים אחרים מתוארים כחוויה חיובית ואף מרכזית בטיול. המפגשים מתוארים בפרוטרוט ואחת האטרקציות התיירותיות המרכזיות ביומנים היא חוויית האווירה היהודית־ישראלית בהודו.

וכך, למרות ההקשר התיירותי הגלובלי, המרחב התיירותי שיוצרים היומנים של המטיילים הישראלים בהודו הוא מרחב "מקומי". חוויית הטיול בהודו, כפי שבולטת ביומנים שקראנו היא בסך הכול "חגיגה של ישראליות", המתקיימת באתרים מסוימים בהודו – ומורחבת למשתתפים נוספים בארץ, קוראי היומנים. ■

האו"פ אירחה מפגש בנושא: "אבודים לרגע – טריפ אחד יותר מדי"

מפגש משותף, בשם "אבודים לרגע – טריפ אחד יותר מדי", שהוקדש לנושא בעיית ההתמכרות לסמים על היבטיה הקשים והשונים, אורגן בידי "אל־סם" רעננה, עיריית רעננה והאוניברסיטה הפתוחה והתקיים בקריית האוניברסיטה ברעננה.

נשיא האוניברסיטה, פרופ' בן שחר, שפתח את המפגש, הביע את רצונה של האו"פ שהקריה שלה תשמש מרכז תרבותי, שישרת את העיר רעננה ואת כל אזור השרון והערב המוקדש לנושא הסמים מוציא את הרצון הזה אל הפועל.

במרכזו של הערב הוקרן הסרט "אבודים לרגע, הודו 2005", שהופק על ידי שני סטודנטים ממרכז ספיר, עמוס רוס ויאיר קויפמן. הסרט מתעד סיפור (אמיתי) של שני חברים שהגיעו להודו, ומתאר את הפיתוי לשימוש בסמים עד לאובדן השפיות של אחד משני החברים. הדבר חייב את החזרתו של הצעיר מהודו, אשפוזו במחלקה סגורה, ותקופה ארוכה של התאוששות. עמוס ויאיר – שהסרט משחזר את סיפורו האישי – דיברו על ההתנסות הקשה והזהירו מפני הסכנה שבנטילת הסמים. יאיר עמד במיוחד על חשיבות מעורבותם של ההורים שעשו – עם כל הכאב – את המעשה הנכון ואשפזו אותו ולא ניסו לטשטש את חומרת מצבו, ובכך בעצם הצילו אותו.

600 צעירים מוחזרים מדי שנה מהודו לארץ ומאושפזים בשל השפעות הסמים. מספרם של הנפגעים שחוזרים ולא מתאשפזים (כי נראה להם שהם יכולים להסתדר בכוחות עצמם) מגיע כנראה לאלפים. ראש עיריית רעננה, נחום חופרי, תיאר את ניסיונו האישי בחילוץ חבר יקר מחיל האוויר שנפגע קשות מסמים. "לקח לידידי 15 שנים להתאושש", אמר ראש העיר.

רביד דורון, מרצה לפסיכולוגיה פיזיולוגית באוניברסיטה הפתוחה שחוקר את השפעת הסמים על המוח, המחיש את עניין ההתמכרות באמצעות סרטון שהראה כיצד חולדת מעבדה שהוכנסה למוחה אלקטרודה, מתמכרת ללחיצה על פדל במעבדה. כאשר היא לחצה במקרה על הפדל הזרם לה למוח זרם באזור של עונג, ששימש עבורה כחיזוק חיובי. החולדה חזרה על הלחיצה על הפדל – ושוב קיבלה חיזוק חיובי. היא התמכרה לזה והתוצאה הייתה שהיא הפסיקה להתעניין בדברים אחרים. היא הפסיקה לאכול, הפסיקה לישון ורק לחצה על הפדל – עד שהיא התמוטטה. כשהיא חזרה להכרה, היא שבה ללחוץ על הפדל.

דורון תאר את פעילות כדורי האקסטזי הגורם למוות של תאי המוח, ומבהיר שתאי מוח מתים אינם מוחלפים בתאים בריאים וכאשר איזור במוח נפגע, לא ניתן לתקן את הנזק. יש מקרים שכדור אחד של אקסטזי יכול להרוג, הוא מזהיר, במיוחד כאשר משתבש האישור במוח שמוסת את צריכת הסמים. דורון הקרין קטע מסרט על ניסוי ב־LSD שנעשה בצבא הבריטי (ללא ידיעת החיילים) שהדגים חוסר תפקוד גמור של החיילים תוך שעה מרגע נטילת הסם. ■